

7. TRATU TXARRAK JASO DITUZTEN EMAKUME ETORKI- NENTZAKO GIZARTE LAGUNTZAK

1. Kexaren azalpena. Arazoaren ikuspegi orokorra

1998 urtearen erdialdean, inmigranteei laguntzeko Bizkaiko elkarte batek erakunde honengana jo zuen, emakume atzeritarrek, batez ere gure herrian bizitzeko baimenik ez dutenek, beren bikote edo inguruko beste gizon batzuen aldetik tratu txarra jasotzen dutenean bizi duten babesik gabeko egoera azalduz.

Emakumeen aurkako bortizkeria gizarte arazo larria da eta oraindik ez da behar bezala ezagutzen ze neurritarainokoa den. Hala ere, egin diren azterketa guztiek -horien artean, Arartekoak 1998an etxeetako bortizkeriari buruz egin zuen txosten garrantzitsuak- garbi erakusten dute eskubideak zapaltzen dituzten jokabide horiek era kezagarrian daudela zabalduz gizarteko esparru eta maila guztietan.

Baina arazoaren orokortasunak ez du oztopo izan behar sektore eta jende multzo jakin batzuk egoera okerragoan daudela jabetzeko. Zentzu honetan, esaterako, Europako Erkidegoen Batzordearen Komunikazioan, COM (1998) 335 amaiera (Brusela, 98.05.20), haur, gaztetxo eta emakumeen aurkako bortizkeriaren barruan gutxiengo etnikoak, inmigranteak eta errefuxiatuak aipatzen ziren bortizkeria hori jasateko arriskurik handieneko talde bezala. Europako Parlamentuko A3-0349/94 Ebazpenak ere, besteak beste, emakume inmigranteek bizi duten egoera babesgabea adierazten du. Erakunde honek duen esperientziaren arabera, tratu txarrak izateko arrisku handiko egoera bizi duen beste arlo bat toxikomaniarena eta gaixotasun edo ezintasun fisiko nahiz psikiko jakin batzuen da.

Edozein modutan ere, aurkeztutako kexa egoera administratibo desegokian zeuden emakume inmigranteei zegokionez, Arartekoaren zeregina horretara mugatu da. Emakume horiek erasotuak direnean, sarritan, babesgabetasun larriagoan gertatzen dira, oso laguntza aukera urriak dituztelako: jatorrizko familiarengandik urrun, harreman pertsonalik gabe, sarritan adin txikiko seme-alabekin bere kargura eta, askotan, hizkuntza ezagutu gabe, beraiekin bizi den gizona izan ohi da beren erreferentzi bakarra. Atzeritarrek, bereziki baliabide ekonomiko eta kultural urriak dituztenek, baliteke ez ezagutu ere egitea eskubide batzuk badituztela, eta, horregatik, erabat beren senarren menpe geratzen dira eta, orokorrean, ez dira tratu txarrak salatzen ausartzen.

Gorabehera hauei beste batzuk gehitu behar zaizkie, esaterako, salaketa bat jartzen baldin badute, polizia haien berri izan dezakeela eta atzerrira bidal ditzaketela. Arrazoi horiengatik guztiengatik, egoitza-baimenik eta baliabide ekonomikorik ez duten emakume atzeritarrek batere babes eta defentsarik gabeko egoeran aurkitzen dira, eta horren aurrean erakunde publikoek ezin dute ezer egin gabe gelditu.

Bortizkeriaren menpe erori diren emakumeei laguntzeko neurri eta jarduerak era askotakoak dira -eta hala izan behar dute-, baina erakunde honek egin duen azterketak arlo jakin bat lantzen du zehazki: administratiboki egoera desegokian dauden emakume inmigranteek babestetze publikoetara joateko duten zailtasuna.

Jakina denez, EAEko aldundi eta udalek etxebizitza batzuk egokitu dituzte tratu txarrak izandako emakumeentzat, eta bertan larraldietako laguntza ematen zaie eta etorkizunean modu autonomoan bizitzeko laguntzak eskaintzen zaizkie. Baina, prestazio horiek eskuratzeko eskatzen diren baldintza administratiboek ezinezko egiten dute legezko agiriak ez dituzten inmigranteek laguntza horiez baliatzea.

Gaia erakunde honi aurkeztu zion elkarteak Bilbon gertatutako egoerak aipatzen zituen soilik, hori delako beren jarduera esparrua. Baina, herri horretan, inmigranteen kopurua handiagoa izateagatik, egoera larriagoa izan arren, Arartekoak atera duen ondorioaren arabera egoera hori EAE osoan ematen dela aitortu beharra dago. Bestalde, eragindako emakumeek bizitzeko eta osotasun fisiko eta morala babestua izateko duten eskubide nagusiarekin zerikusi zuzena duen heinean, egokia zen ofiziozko jarduera bati ekitea, administrazio eskudun ezberdinek kolektibo honi ematen dioten laguntza motaren ikuspegi orokorra bat edukitzeko.

2. Erakundeek eskaintzen duten laguntzari buruzko datuak

Adierazitako arrazoiengatik, Arartekoak hiru foru aldundiei eta hiru euskal hiriburu-tako udaletxei eskatu zien horri buruzko informazioa. Erakunde bakoitzak gaiari buruz egin nahi zituen azalpen orokorrez gainera, zehazki alderdi hauek landu nahi genituen:

- a) babeserako gune horietan onartuak izateko tratu txarra jaso duten emakume inmigrantei jartzen zaizkien baldintzak.
- b) arauzko agiriak ez dituzten emakume inmigrantei ze nolako laguntza ematen zaien eta, bereziki, ea aukerarik duten delako babeserako etxebizitza horietan onartuak izateko.
- c) lehendik oharturik dauden arazo horretaz eta, hala balitz, ze neurri hartu diren aurre egiteko.

Erantzunetan adierazitako azalpenak ez zetozen denak bat beren artean, eta ez ziren Arartekoak egindako galdera zehaztutara mugatzen beti. Beraz, egoki deritzogu erakunde bakoitzak emandako erantzunaren laburpen bat egiteari. Bizkaikoetatik hasiko gara, zeren, adierazi denez, hortik etorri baitzen jatorrizko kexa.

A. Bilboko Udala

Bertan adierazten denez, Emakumearen Udal Zerbitzuak sei etxebizitza ditu tratu txarra jasaten duten eta egoera hori saihesteko beren etxetik alde egin behar duten emakumeentzat. Eta horrezaz gainera, zera diote.

“Aukera hori baliatzeko eskatzen duten baldintza bakarra Bilboko erroldan izena emana edukitzea eta funtzionamendurako arau jakin batzuk beteko dituela eta dagokion “gizarte jarraipena”ri erantzungo diola hitza emanez behin-behineko lagapen kontratu bat sinatzea da.

Baldintza formal horiez gainera, bada beste baldintza bat onartze hori gauzatzeko ezinbestekoa dena, hau da, Emakumearen Udal Zerbitzuko gizarte langileak, kasu bakoitzean ematen diren ezaugarriak aztertu ondoren, irtenbide hori proposatzea komenigarriena bezala. Bestela, eskakizun hori laguntzarako baliabideak dituzten beste erakunde edo elkarte batzuetara bideratzen da”.

Hitz gutxitan esanda, nahiz eta txostenaren amaieran, bertakoen eta atzerritarren artean inolako bereizketarik ez dela egiten azpimarratu arren, kaxa -gero aztertuko denez- erroldan izena emana eduki behar horretan dago, eta are gehiago, zehazki adierazten ez bada ere, arauzko agiriak edukitzeko obligazioan.

B. Bizkaiko Foru Aldundia

Gizarte Ekimenerako Foru Aldunak osatutako txostenean ageri denez, hainbat etxebizitza daude tratu txarra jasaten duten eta *baliabide ekonomiko edo familiarrik ez duten* emakumeentzat eta horiek dituzten adin txikiko seme-alabentzat. Etxebizitza horietan sar daitekeen jende kopurua mugatua dela adierazten da, eta, horregatik, bertan egoteko aukera aldi baterako bakarrik dela, eta bertan onartzea egoki den ala ez Emakumearen Sailari atxikitako ardura arlo anitz biltzen duen talde batek erabakitzen duela, eta zera gehitzen du:

“eskaeraren bideraketa honela egiten da:

1. Interesatuak dagokion Udalean egindako eskaera.
2. Interesatuak Epaitegian edo Polizian ezarritako salaketaren kopia, eskuartean dugun bezalako kasuetako salbuespenekin.
3. Udalak sarrera eskaera hori Gizarte Ekimenerako Departamentu honetara igortzen du, hura oinarritzen duten arrazoiak adierazten dituen Gizarte Txostena bateratuz.
4. Departamentuko Taldeak egiten duen azterketa eta balioztapena, kasu bakoitzean ematen diren alderdi juridikoak, psikologikoak eta sozialak begiraturaz, dagozkion txostenak osatuz.

Azkenik, aipatu beharrekoa da ez dagoela inolako berariazko baldintzarik atzerriko emakumeentzat, tratu txarren kasurako, eta Administrazio Unitate honetako artxiboetan ageri da hainbat emakume atzeritar onartu izana, Zentro propioetan edo besteenetan”.

Nahiz eta azken baieztapen hori egin eta erroldari buruzko inolako aipamenik ez sartu, kexa aurkeztu zuen inmigranteen laguntzarako elkarteak emandako informazioen-gatik, badirudi eguneroko jardunean ez zaiela harrerarik eskaintzen egoiliar baimenik ez duten emakumeei.

C. Donostiako Udala

Gure eskaerari erantzunez, Donostiako Udaleko Emakumearen Negoziatuak txosten bat osatu zuen, eta emakume inmigranteei buruzko txosten guztiak aztertu ondoren, erakunde honek egindako hiru galderei erantzun zien. Emandako datuak honela laburbildu ditzakegu:

- a) Harrerako etxebizitzetan sartzeko baldintzak ondorengoak dira:
 - Tratu txarrak jasatea eta egoera horretatik atera nahi izatea.
 - Donostiako Udalaren erroldan egotea.

Baina gerta daiteke, emakume inmigranteak ez-arauzko egoera batean egotea, hau da, egoiliar baimenik eta beste inolako agiririk ez edukitzea. Kasu horietan, udal zerbitzuaren ustez, Administrazioaren osagai bat den heinean, ezin dutela inolako ez-arauzko egoerarik onartu. Nolanahi ere, uste dute emakume horien egoera berezia kontuan izanik, gizarteko arazo honi ezin zaiola uko egin.

Diotenez, orain arte ez da egoera honetan dagoen inolako emakumeren eskaerarik jaso, baina gertatuko balitz, zerbitzuak honela jokatuko luke: Babeserako etxebizitza horietako batean sartu behar dela irizten baldin bazaio, hala egingo litzateke, baina

Barne Ministerioak haren bizilekuaren egoera administratiboari buruzko erabakia hartzen duen bitartean, horretarako behar den koordinazioarekin eta, noski, emakumearen adostasunarekin beti. Adin txikiko haurrak tartean balira, gorabehera hori Foru Aldundiaren Adin Txikikoen Departamentuari jakinaraziko litzaioke.

b) Arauzko agiririk ez duten emakumeek jaso dezaketen laguntzari dagokionez:

Lehenik, informazio juridikoa ematen zaie eta, gehienetan, arlo horretan aritzen den GKE batera bideratzen dira. Gero, Zerbitzuak kudeatzen dituen beste baliabide batzuk jartzen dira bere eskura: babeserako etxebizitzak, diru laguntza, banantze aurretiko izapideak, tratamendu psikologikoa... Beste nolabaiteko gizarte baliabideren bat behar izanez gero Gizarte Ongizate Departamentuarekin koordinatzen da.

c) Udal bulegoa 1988an ireki zenetik, hainbat emakume atzerritarri lagundu izan zaio. Horietako 17k tratu txarrak jasaten zituzten. Beren ezaugarriak honela laburbildu daitezke:

- Jaioterria: Portugal: 8; Ertamerika eta Hego Amerika: 5; Afrika: 3; Frantzia: 1
- Legezko egoera: batek ezik, beste guztiek egoitza baimena zuten.
- Tratu txarren salaketa: bai, 6 kasutan; ez, 11 kasutan.
- Egoera zibila: ezkonduak: 14 (beren senarrak, gehienetan Euskal Herrikoak); ezkongabeak: 2; legez banandua, baina euskaldun batekin bizitzen: 1.
- Isolamendua, familiaren babesik eza: 4 kasutan nabarmen adierazi zuten arazo hau.

Kasu gutxi batzutan Zerbitzuak SOS-Deiaren bidez jakin zuen eraso batzuen berri, baina eskura zituen zerbitzuen berri eman nahian emakume horiekin harremanetan jartzerakoan ez ziren etorri, seguraski beldurturik zeudelako.

Amaitzeko, igorritako informazioan jakinarazten da, erakunde honek azaldutako arazo zehatz hori egia baldin bada ere, tratu txarren arazoa emakume inmigranteek bizi duten egoera zail eta korapilatsuaren alderdi bat besterik ez dela. Zerbitzuak landutako kasu gehienetan ez zegoen tratu txarrik: seme-alabak zituzten, eta arazorik aipagarriena gizartean bat egiteko zailtasuna zen (ekonomi egoera txiroa, lan baldintza nahiko txarrak, etxebizitza gabe, ez-arauzko egoera...). Kasu horietako batean, emakume batek poliziarengandik jasaten zuen etengabeko jazarpena azpimarratu zuen. Eta ezin dira ahaztu prostituzioarekin loturiko arazoak: hiru emakumeri eskaini zaie arreta; horietako 2k ostatua eta lana eskatu zuten, lanbide hori utzi ahal izateko eta Euskal Herrian bizi ahal izateko, eta hirugarrena, bere "babeslea" salatu ondoren, bere jatorrira itzuli zen, eta horretarako zerbitzuaren laguntza jaso zuen.

C. Gipuzkoako Foru Aldundia

Gizarte Zerbitzuen Departamentuak bere erantzuna ematerakoan dioenez, arazo horren inguruko gorabeherak udal bakoitzeko oinarritzko gizarte zerbitzuen bidez antzematen dira, eta, horregatik, foru erakundeak kasu jakin batzuen berri labur batzuk besterik ez ditu. Eta honela adierazten du:

“Egoera hauetarako ditugun baliabideak ondorengoak dira: Laguntza juridiko eta psikologikorako Programa, Larrialdietarako Harrera Programa eta larrialdietarako etxebizitzaren sarea.

Burutzen den eskuhartzea “normalizatu” da, nahiz eta baldintza guztiak ez bete harrera egiteko etxebizitzetan sar daiteke, esaterako, Gipuzkoako herriren baten erroldan, gutxienez, 6 hilabetez egon izana betetzen ez bada.

Harrera hori tratu txarregatik gertatzen bada, Udal batzuk aurrebaldintza bezala jartzen dute dagokion salaketa egitea.

Bere inmigrante egoeran orientabide eta laguntza zehatzago bat emateko GKEtara edo esparru horretan lanean ari diren erakundeetara bideratzen da”.

E. Gasteizko Udala

Arartekoak egindako informazio eskaerari erantzuteko Gizartean Eskuhartzeko Departamentuak txosten zabal bat eskaini zigun, guk eskatutako arazoei buruzko informazioaz gainera, atzerritarren kolektiboarekiko gizarte jardueretarako programei eta gizarte larrialdietarako etxebizitzari buruzko dokumentazioa helarazi zitzaigun. Ezinezkoa da lortutako informazio guztia hemen azaltzea, eta, beraz, datu garrantzitsuenak bakarrik adieraziko ditugu:

a) Gasteizko udalak zortzi etxebizitza ditu “larrialdietarako etxebizitzak” izenarekin, eta bestelako ostatu aukerarik ez dagoenean larrialdi kasuei irtenbidea emateko erabiltzen dira. Emakume inmigranteen aipamen berezia egiten da, errefuxiatuak edo asilatuak, dokumentazioa zuzen eduki ala ez, zeren senarren tratu txarren menpeko baitira, eta bestelako bizilekuren bat behar dutenean, Udalak lehen aipatu dugun baliabidea erabiltzen du: larrialdietarako etxebizitza. Beren ohiko etxebizitza aldi baterako edo betirako utzi beharra gertatzen denean, etxebizitza horiek denak beteta egonez gero, emakume horiei behin-behinekoz udalaren bestelako ostatu baliabideren bat eskaintzen zaie (Gizarte Harrerarako Udal Zentroa, Etxe Irekia...).

Nahiz eta harrera hori eskaintzeko aurrebaldintza bezala Gasteizen errotuta egotea eskatu, harrera hori haien dokumentazio egoera kontuan hartu gabe eskaintzen zaie, pertsona horiek duten bizitza eta osotasun fisikorako eskubideari erantzunez, azken batean duten segurtasun eskubideari lehentasuna emanez.

b) Arauzko dokumentaziorik ez duten inmigranteen egoera orokorrari dagokionez, Udal Gizarte Zerbitzuek gizarte baliabideak eskatzen zituzten atzerritar familiak etorri izana somatu zuten, eta modu iraunkorrean bertan finkaturik egon arren arauzko egoera egokian ez zeudenez ezin zutela baliabide horietara normaltasunez iritsi. Hau da, Udalak premiazko egoerak somatu zituen (oso larriak kasu batzuetan) erakundeen laguntzarik ez zutenak edo halakorik gabe gelditu zirenak, eta eguneroko bizimoduan elkartasunezko elkarte edo taldeen laguntza jasotzen zutenak, hauek ahal dutenaren barruan. Horregatik, Gizartean Eskuhartzeko Departamentuko Gizarte Antena Sistemak 1994an Udal Jarduera Proiektua burutu zuen inmigranteen multzoari zuzendua.

Garatu zen jarduera proposamenetako bat Gasteizen zeuden inmigranteen udal erregistro bat eratzea izan zen. Gasteizen bizi arren, une hartan zuten ez-arauzko egoerarengatik, udal errolda arruntean sartu ezin zuten eta, ondorioz, gizarte laguntzetatik kanpo geratzen ziren inmigranteei zuzenduriko errolda bat zen, Udalak inmigrante horien familiak emandako datuekin osatua. Erregistro horretan izena eman ondoren, inmigranteak eta bere familiak gizarte laguntza jakin batzuk lor zitzakeen, horretarako udalaren baliabideak eta Gasteizko esparruan aritzen diren bestelako erakunde publiko eta pribatu batzuen baliabideak erabiliz.

Ondoren, Toki Araubideen Oinarriak arautzen dituen apirilaren 2ko 7/1985 Legeak udal errolden arloan ekarritako aldaketek, urtarrilaren 10eko 4/1996 Legean biltzen zirelarik, eragin zuzena izan zuten atzerritarren erroldari zegokionez, eta, aldi berean, eragina izan zuen Udal Administrazio honek epe laburrean ekinean jartzeko asmoa zuen Atzerritarren Arretarako Zerbitzuan. Aldaketa horiekin, udal errolda arruntean inskribatzeko aukera ematen zuen eta, beraz, ez zen beharrezkoa aldeztatik eratu genuenaren antzeko errolda berezia.

Baina, hala ere, egokitzat jotzen zen erroldan egon arren gizarte prestazioak eskuratzeko baldintzak betetzen ez zituzten familiei zuzendutako udal mailako gizarte jarduera, horretarako premia zutenean edo gizarte arloko arazoak zuzentzerako, beraz, multzo horren laguntzarako Gizartean Eskuhartzeko Proiektuak aurrera jarraitu zuen.

Azkenean, 1997ko abenduan, Errefuxiatuen Laguntzarako Espainiako Bazardearen (CEAR) laguntzarekin sinatutako lankidetzarako hitzarmen baten bidez, Inmigrante, Errefuxiatu eta Asilatuen Multzoarentzako Laguntza Juridikoa eratu eta abian jarri zen.

c) Atzerritarren multzoari zuzendutako gizarte lanaren jardueran ez dago estatistika bereizirik, nahiz eta nabaria izan gehien ematen diren arazoak beren dokumentazioaren desegokitasuna eta, ez kopuru garrantzitsuan, norberaren bikoteak eragindako tratu txarrak direla.

Amaitzeko, ondorengo azalpenak egiten dira:

“Emakumeen aurka burututako bortizkeria gizartearen arazo larri bat da, eta horri aurre egiteko, Udalaren aldetik, ez da kontuan hartzen hirian bizitzeko dokumentazio guztia legez duen ala ez, eta, beraz, atzerriko emakumeek bertakoek jasotzen duten harrera berbera jasotzen dute, eta larrialdietarako laguntza ematen zaie, behar den lankidetzak eskainiz eta eskura dauden gizarte baliabideak erabiliz”.

F. Arabako Foru Aldundia

Gizarte Ongizate Departamentuak informazio zabala eskaini zion erakunde honi Gizarte Ongizateko Foru Institutuak tratu txarreko emakumeen arretarako xedatzen dituen baliabideei buruz, hala nola erabiltzaileen ezaugarriei buruzko hainbat datu.

Foru Institutuak larrialdi egoeran dauden emakumeentzako bi harrera-etxebizitza ditu, eta horiekin, unean uneko arazoei erantzun bat emateaz gainera, 20.000 biztanletik beherako biztanleria zuten Arabako herrietako emakumeen larrialdietarako ostatu premiak estali nahi ziren.

1997az geroztik hobetu egin da harrerarako prozeduraren eraginkortasuna harrera-etxebizitzetan zaindutako emakumei laguntzeko eta orientabidea eskaintzeko garatu den programaren bidez. Etxebizitza horiek Arabako Herrialde Historikoko emakumei eta beren seme-alabei zuzendurik daude, berehalakoan aldi baterako ostatua behar duten kasuetarako, baina tratu txarrak jasotzen dituzten beste herrialde batzuetako emakumeak ere har daitezke. Halaber, beste nolabaiteko gizarte larrialdiren bat jasaten duten familiak ere izan daitezke laguntza horren onuradun, nahiz eta hortik kanpo geratzen diren gai toxikoekiko menpekotasun arazoak dituztenak edo gaitz psikiko larriak dituztenak.

1994an abiatu zenetik 13 emakumeri egin zaio harrera -batzutan seme-alabekin-, eta horietako 2 atzerritarrak ziren.

Erantzuteko bidalitako txostenean, eraso sexualak eta tratu txarrak jasan dituzten emakumei arreta psikologikoa eskaintzeko Zerbitzu bat dagoela ere aipatzen da, eta

bere funtzionamenduaren azalpena egiten da. Gaur egun, Foru Aldundiaren eta Gasteizko udalaren arteko hitzarmen baten bidez arautzen da. Halaber, emakumeentzako orientabide juridikorako Zerbitzu bat eratu eta abian jarri da, baliabide ekonomiko urriak dituzten Arabako emakumeei familia zuzenbidearekin zerikusia duten gaitan auzien aurretik behar duten aholkularitza dohainik eskaintzeko. Kasu batzuetan, orientabidea eskatu dutenek nazionalitate edo egoitza arazoak sortu dituzte.

Baliabide erabilgarrien zerrendan, azkenik, familia ingurunean bortizkeria erabili duten gizonei arreta psikologikoa eskaintzeko Zerbitzua aipatzen da.

Txostena amaitzeko Gizarte Ongizate Departamentuak ondorengo azalpenak egiten ditu:

“Arau orokor gisa, tratu txarrak izan dituzten emakumeen arretarako Zerbitzu berezituak eskaintzea, beti, une bakoitzeko arazoaren arabera erabakiko da, eta ez zerbitzu horiek eskatzen dituen pertsonaren bestelako baldintza edo egoeraren arabera, bertan onartuak izateko prozedurak malgutasunez eta unean uneko egokitasunaren arabera erabiliz”.

Gainera dio, adierazitako berariazko zerbitzuekin batera, inmigranteen premiei, zuzenean, oinarrizko gizarte zerbitzuen bidezko arreta eskaintzen zaiela eta, zeharka, gaiari buruzko gune ezberdinetan eta sasoikako langileei zuzendutako programetan esku hartuz eta inmigrante eta errefuxiatuen multzoaren aldeko lanetan aritzen diren udalei eta GKEei laguntza instituzionala eskaintzeko deialdi bidez.

Bestalde, garbi adierazten dute badela “*egoitza baimenik gabeko emakume inmigrante multzo bat, behar izanda ere, ez dena oinarrizko zerbitzuetara edo zerbitzu berezietara joaten; hain zuzen ere, errepideetako klubetan epe laburrez egon ohi diren prostituzio ibiltariko sareetan sarturik daudenak*”.

G. Bestelako informazio iturriak

Nahiz eta informazioa eskatu zaien erakunde publiko bakarrak, aipatu ditugun horiek izan, Emakundek datu jakin batzuk eskaini dizkigu, administrazio publikoaren esku dauden eta ez-arazuko egoeran dauden emakume inmigranteak onartzen diren harrera-etxebizitzetara buruz.

Emakundek eskainitako informazioak berretsi egiten du erakunde honen ustea, hau da, emakume horiek onartzen dituzten etxebizitza bakarrak Gasteizko Udalak eta Arabako Aldundiak egokitutakoez gainera, Arabako Lodioko udalak eta Bizkaiko Ermua, Galdakao eta Santurtzikoek kudeatzen dituztenak direla.

3. Atzemandako arazoei buruzko azalpenak

Ez dago gehiago azpimarratu beharrik sakoneko arazoaren larritasuna. Europako Erkidegoen Batzordeak, aipatutako 98.05.20 Komunikazioan, dioenez, emakumeen aurkako bortizkeria “*gertakari oso errotua da gure gizartean eta funtsezko giza eskubideen urraketa oso larria da. Zoritxarrez, gizarte guztietan eta gizarteko maila guztietan zabaldua dagoen zerbait da, horien garapen maila, egonkortasun politikoa, kultura edo erligioa edozein dela ere*”.

Bestalde, ez da ahaztu behar arazuko dokumentaziorik gabe gure artean bizi diren emakume atzerritarrek dituzten arazoaren barruan beren bikoteek eragiten dizkieten tratu

txarrak ez direla horien arazo larriena eta beren kezka nagusia. Halaber, garbi geratu behar du gai hau ez dela bereziki azertzen pertsona multzo horrek beste emakume multzo batek baino arrisku handiagoa duelako bortizkeriaren menpe erortzeko. Baina, benetan zalantzarik gabekoa dirudi, behin gertatuz gero, horren aurka egiteko gaitasun urriagoa dutela. Nabarmendu denez, horien diru egoera txiroaren ondoriozko baliabide urriei eta gizartean duten errotze maila kaskarrari beraiekin bizi den gizonarekiko duten menpekotasuna gehitu behar zaio, eta batez ere administrazio arloko ez-arauzko egoera desegokia, klandestinitate egoeran murgildurik geratzen baitira eta erasoan aurka babesteko dauden erakundeak -esate baterako, polizia- kontrolerako tresna mehatxugarriak gertatzen dira beraiantzat.

Zentzu honetan ulertu behar dira Emakumearen aurkako Bortizkeria Eragozteari buruzko Nazio Batuen Batzar Nagusiaren 48/104 Aldarrikapenean bildutako gomendioak, bertako partaide diren Estatuei ondorengo eskaera egiten dienean:

“Erabilgarri dituzten baliabideek ahalbideratzen duten neurrian, beharrezkoa denean eta nazioarteko lankidetzaren ikuspegitik, bortizkeria jasaten duten emakumeek, eta behar dutenean horien seme-alabek, arreta berezitua izan dezaten ziurtatzen saiatzea, birgaikuntzarako zerbitzuak, haurrak zaindu eta mantentzeko laguntza, tratamendua, aholkularitza, zerbitzuak, instalazioak eta gizarte eta osasun programak eskainiz, hala nola babeserako azpiegiturak eta, halaber, haien segurtasuna eta birgaikuntza fisikoa nahiz psikikoa sustatzeko neurri egokiak hartzea”;

zentzu berean, *“bereziki egoera ahul eta erasogarrian dauden emakumeen aurkako bortizkeria eragozteko neurriak hartzeko”* premia azpimarratzen du.

Dagoeneko aipatua dugun Arartekoaren txostenean biltzen dira Europako Parlamentuaren A3.0349/94 Ebazpenaren pronuntziamentuak, eta horien artetik ondorengoak azpimarratuko genituzke hemen:

“- Partaide diren Estatuei sexu arrazoiengatik bortizkeria jasaten duten emakume inmigranteen egoerari arreta berezia eskaintzeko eskatzea”.

“-Justizia eta Barne Arazoetarako Kontseiluari eskaera berezia egitea inmigrazio eta asilo eskaeren arloan arautegi xedapenak onar ditzan, tratu txarra eragiten dien bikotearengandik banandu diren hirugarren herrialde bateko emakumeei, bestelako arrazoirik ez dagoenean, ukorik ez egitea bermatuz”.

Garrantzitsua iruditzen zaigu azken iradokizun hori, zeren bortizkeria jasan izana inmigrazioa arautzen duten legeen gainetik jartzen baitu. Giza eskubideen babesaren ikuspegitik, gure ustez, hauxe da administrazioek emakume erasotuentzat dituzten prestazioak eskaintzeko garaian hartu beharko luketen jokabidea.

Administrazioaren ikuspegitik emakume atzeritar jakin batek duen kalifikazioa edozein dela ere, gure herrian emakume horren eskubide oinarrizkoenak, hau da, osotasun fisiko eta morala, eta, sarritan, bere mugimendu askatasuna, urratu dira eta, gainera, batzutan, erasotzaileak hemengoak dira. Botere publikoek jokabide horiek eman ez daitezen saiatzeko eta, hala dagokionean, jazartzeko betebeharra duten bezalaxe, beren laguntza eskaini behar diote horien ondorioz kaltetutako pertsonen, jasandako eskubide urraketa luzatu dezaketen eta are larriagoa bihur dezaketen oztopo formalak gaituz.

Egia esan, hemen gertatzen den interes kontrajarrien arazoa “paperik gabeko” inmigranteen multzoari eskaini beharreko osasun arretarekin gertatzen zenaren oso antzekoa da. Nahiz eta legezko arauak dauden adin txikikoen laguntza unibertsala berariaz ezartzen dutenak, gizarte demokratiko batek giza eskubideekin duen konpromisoak estaldura hori pertsona guztiengana hedatzea eskatzen du, horien adina eta egoera administratiboa kontuan hartu gabe.

Eskubideak bermatzearen aldeko jarrera honen ondoan, inmigranteen aldeko elkarteek bizi duten errealitatea guztiz bestelakoa da: erosoerik ihes egiteko beren etxebizitzetatik alde egin beharrean diren emakume atzerritarrak ez dituzte harrera-etxebizitzetan hartzen, laguntza eskatzen den herriko erroldan gertakari hori gertatu aurretik sarturik egotearen baldintza betetzen ez badute. Arabako erakundeek soilik adierazten dute emakumearen osotasuna babesteari erabateko lehentasuna ematen diotela.

Jarduera hau eragin zuen kexan emandako informazioaren arabera, Bizkaian uko egin izan zaie hainbat harrera eskaerari egoitza-baimena ez izateagatik, eta horrek aurrebaldintzen erabilera zorrotza adierazten du, zeren -jakina denez- indarreango legeriak aukera ematen baitu izatezko egoitza kasuetan erroldan sartzeko, nahiz eta administrazioaren egoitza-baimenik ez eduki. Erakundeen jarrera honen ondorioz larriagotu egin daitezke emakume inmigranteak jasan beharreko arazoak, zeren administrazioa jakinaren gainean baldin badago hark haurrak dituela eta etxebizitzarik ez izateagatik ezin dituela behar bezala zaindu, babesgabetasun egoeratzat har daiteke eta, beraz, adin txikikoen tutela automatikoki beregana dezake, eta orduan emakume hori bere seme-alabengandik banadurik utziko litzateke. Beste era batean esanda, ama harrera-etxebizitza batean hartuz adin txikikoei etxebizitza eta segurtasuna eskaini ordez, gerta daiteke txirotasuna zigortuz haurrak bere amarengandik urrunduaraztea.

Arartekoaren iritziz jarrera hauek ez dira zuzenak elkartasunezko gizarte batean eta, beraz, ahal den neurrian zuzendu beharrekoak dira. Egia da jokabide horien oinarrian ez dagoela baztertzeko borondaterik, baizik eta, batez ere, baliabideen urritasun baten ondorio direla, herrialde batzuetan beste batzuetan baino gehiago, eta, horregatik, lehengo helburua laguntzarako baliabideak gehitzea izan behar du.

Zentzu honetan, etxeak erabili aurretik erroldan izena emanda edukitzearen baldintza laguntzaren erantzukizuna herrialde ezberdinetako administrazioen artean banatzeko modu bat da, eta ez erabilera eskubidea sortzeko aurrebaldintza bat. Horrek guztiz nabarmena dirudi bertakoen artean: emakume batek etxebizitza aldatu baldin badu, erakundeek eztabaida dezakete nori dagokion laguntza eskaintzea, baina ez dirudi zentzuzkoa litzatekeenik betekizun formal huts batengatik laguntza ukatzea. Iruzurrezko eskaera batek soilik oinarritu dezake uko egite hori, eta ezinezkoa izango da iruzurra nabarmentzea tratu txarrak egiaztatzeko modua dagoenean.

Arartekoaren ustez, irizpide berbera erabili behar da emakume inmigranteen kasuan: bortizkeria jasan duenak, gutxienez ere, erasoak amaitarazteko adinako babesa jasotzeko eskubidea du. Eta laguntza hori eskaintzeari buruzko administrazio eskudunaren erabakiak ezin du inolaz ere eskubidea edukiz hustu.

Beste kontu bat dira, arauzko egoeran ez dagoen emakume inmigranteari harrera eskaini ondorengo jarduerak. Zentzu honetan, harrera-etxebizitzaren helburua larrialdizko egoeretan laguntzea eta, gero, tratu txarra jaso duen emakumeak autonomoki aurrera egin dezan behar diren baldintzak bultzatzea baldin bada, zentzuzkoa dirudi babesa kudeatzen duen erakundeak bere ahalegina egitea emakume atzerritarraren egoera

legeztatzearen alde. Horrela, esate baterako, ahal bada, dagokion udal erroldan sar dadin errazten saiatuko da.

Batzutan, pertsona horrek inolako dokumentaziorik ez duelako edo poliziak atxilotuko duenaren beldurrez erroldan sartu nahi ez duelako, inskripzioa ezinezkoa izango da. Zailtasun horiek ezin dute larruinean laguntzarik ez ematea eragin, harreraldia amaitutakoan irtenbide alternatiboak aurkitzearen kalterik gabe; gehienetan, GKE baten edo elkartasunerako taldeen lankidetzaz bidez.

Honi dagokionez, ezin da ahaztu Donostiako Emakumearentzako Zerbitzuak Barne Ministerioarekin koordinatzeko beharraren aipamena, organismo horrek emakume atzerritarren egoera administratiboari buruz erabaki bat har dezan. Bestalde, ezin da ahaztu ezta ere, interes kontrajarrien auzia sor daitekeela, batetik, atzerritartasun-legea betetzeko obligazioa dagoelako eta, bestetik, laguntza eskaera egiterakoan eskuratutako informazioaren konfidentzialtasuna gordetzeko. Nolanahi ere, bizitza eta osotasun fisiko nahiz psikikorako eskubidearen lehentasuna kontuan izan beharrekoa da interes kontrajarri horiek neurtzeko garaian.

Horri dagokionez, eta Arartekoak egindako beste adierazpen batzuen arabera, kontuan eduki behar da delitu bat jasan izana *aparteko arrazoiengatik egoitza-baimena emateko* zioa izan daitekeela ageri dela (Atzerritartasun-Legea garatzeko Arautegiaren 53. artikulua). Etxeko bortizkeria penalki tipifikatutako jokabidea denez, egoitza legeztatze bide hau malgutasun osoz erabili beharko litzateke emakumeek jasan beharreko tratu txarren gizarte arazo larria zuzentzen saiatzeko.

Eta, hemen aztertzen ez baditugu ere, irtenbide berbera erabili daiteke larritasun uka ezina duten beste hainbat kasutan. Besteak beste, galdetutako erakunde batzuk nabarmentzen zuten arazoa, hau da, prostituzio sareen biktima diren inmigranteena, eta are pertsonen salerosketan aritzen diren antolamendu kriminalena ere. Hauen antzekotasuna duen beste egoera bat enpresa klandestinoek esplotatzen dituzten pertsonena litzateke, bestelako interes batzuek gainera eskubide laboralak urratuz, langileen eskubideen aurkako delituen subjektu pasibo bihurtzen baitituzte.

Azken batean, jende multzo bereziki erasogarriak izan ohi dira, eta horien artean emakumeek are bazterketa handiagoa jasaten dute -hala esan baliteke-, eta, horregatik, arreta bereziago bat jaso beharko lukete botere publikoen aldetik.

4. Ondorioak

Azaldutako irizpideei jarraiki, etxeko bortizkeria jasan duten emakumeentzako harrera-etxebizitzak kudeatzen dituzten erakunde publiko guztiei zuzendutako gomendio orokor bat egitearen komenigarritasuna ikusten da.

Administrazioak bere laguntza eskaini behar die beren ezkontideen erasoetatik babesteko etxebizitza uztera beharturik aurkitzen diren emakume inmigranteei, horretarako prestatutako etxebizitzetan hartuz -beren seme-alabekin batera-. Eta giza eskubideak babestearen ikuspegitik, laguntza hori gainerako hemengo emakume guztien neurri berberetan eskaini behar zaie, emakume atzerritarrek Euskal Herrian bizitzeari dagokionez duten egoera administratiboa kontuan hartu gabe.

Une honetan, komenigarri gertatzen da atzerriko pertsonak udal erroldatan inskribatzeari buruzko Arartekoaren 1997 urteko Txostenean biltzen zen gomendioa gogora ekartzea. Udalek, indarreango arauak betetzen badituzte, udalean bizi diren pertsona guztiak erroldan sartzen saiatu behar dute, nahiz eta egoitza hori ikuspegi

administratibotik arauzkoa ez izan. Erroldan inskribaturik egoteak gizarte prestazioak eskuratzeko aukera ematen du, hain zuzen ere, inmigranteek sarritan jasan beharreko egoera behartsuetan ezinbestekoak gertatzen diren prestazioak.

Nolanahi ere, erroldan ez egoteak ezin du oztopo gertatu etxeko bortizkeria kasuetan behar den laguntza eskaintzeko eta, zehazki, ez du zertan eragotzi behar harrera-etxebizitzetan onartua izatea. Kasu hauetan, oinarrizko gizarte zerbitzuek premiazko egoeraren ezaugarriak izan behar dituzte kontuan, erasotutako emakumearen eta, hala dagokionean, bere kargura dauden adin txikikoen bizitza eta osotasuna babesteari lehentasuna emanez.

Babes jarduera horien burutzapenean gizarte zerbitzuetako langileek, besteak beste, kontuan izan behar dute, erabiltzailearekin duten konfidentzialtasunaren oinarrizko irizpidea. Babeserako etxeetan onartuak izateko baldintzak betetzen diren neurtzeko garaian, ez da ahaztu behar une jakin batean egon daitezkeela hainbat arrazoi emakume inmigrante bati ezinezko egiten diotenak salaketa bat jartzea edo baldintza normaletan exigigarriak liratekeen hainbat jarduera burutzea. Berrero diogu, bortizkeria jasan behar izan duen emakumearen funtsezko eskubideak babestea dela erakundeen jardueraren oinarri izan behar duen irizpide nagusia.

Azkenik, egoki da gogoraraztea atzerritartasun-legeak aurreikusten duen aukera, delitu baten biktima izan diren atzerriko pertsonen aparte arrazoiengatik egoitzabaimena emateko. Xedapen honen erabilera eskuzabala eginez gero, erasoak jasan behar izan dituztenek edo hainbat esplotazio egoeren menpe daudenek (sexu arloan, lan arloan etab.) pairatu beharreko hainbat egoera -gutziz jasanezinak sarritan- leuntzea lortuko litzateke.